

GARRA ÁIGGIT LEAMAŠ OVDALGE

64 jagi dás ovdal Sápmi lei ávdin ja guorus. Duiskalaččat ledje vuodjeluvvon eret, muohta govččai boldojuvvon dáluid. Olbmot ledje vel eváhkkomátkkis Ylivieskas, Kalajokis ja oassi Ruotas.

Mearrádus eváhkkoi vuolgimis bođii čakčamánu álggus 1944. Vuosttasin dolvo šibihiid, main oassi vuvdojuvvui duiskalaččaide. Olbmot bohte meahcegiliin vácci geaidnoguoraide, gos duiskalaččat ledje stuorra guorbmebiillaiguin vuordimin. Eiseválddiid mearrádusas buohkat eai goittot vuolgán. Oarje-Anáris ledje duon áigge mánggat duháhat bohccot, maid fertii soapmásiid báhcit geahččat.

Go bearrašat ledje vuolgán máttás, de čiehkádedje 22 olbmo juvves ja fasttes eatnamiidda. Albmát ledje eanaš lagaš giliin dego Guhturis, Lismmás, Leammis ja Menešjávrris. Joavkkus ledje mielde moadde olggobealolbmoge, beakkán Anton Neumeyer ja muhtin suomelaš. Mielde ledje ee. čuovvovaš sámít: Lásse-Niillas (Niila West), Hánno-Jovvna (Jouni Kitty), Hánno-Niillas (Niilo Kitty), Neahkkel-Issát (Iisko Näkkäljärvi), Guhtur-Niillas (Niila Magga), Nillá-Piera ja -Jovvna (Piera ja Jouni Länsman).

Dát joavku geassádii suhkkes vuvddiid sisa. Sii ledje geargan vehá ráhkkanastitge odđa dili várás. Sis ledje sabehat, gerresat, oadđádagat ja eará dárbbášlaš gálvu. Eahpesihkkar lei, oainnášiigo šat goassige bearrašiid ja eará oahppásiid.

Eváhkkoi mannit maiddá gerge dohppet juoidá fárrui. Mánggas jáhkke ahte go sii máhccet oahpes guvlui, de buot lea dego ovdalge. Ná ledje duiskalaččat vurdnon sápmelaččaide ovdal eváhkkomátkki. Dain, geat fihhtejedje čiehkát eatnan sisa divraseamos biergasiid, seailui opmodat.

Geaidnoguorain boldojuvvojedje buot dálut, fatnasatge duššaduvvojedje ja buot, mas livččii sáhtán leat ávki olbmuide.

Joavku, mii lei báhcán guvlui, johtalii bohccuid maŋis guovdu geainnohis guovlluid. Čakčamánu loahpas muhtimat gorgŋo vári ala giiket Menešjávrris guvlui. Johan-Máhte dálu buohta ledje gusat, heasttat ja dievva duiskalaččat. Sii suvde jávrris ala bohccogorudiid ja bálko jávrái. Sávzaoaivvi guovllus gullojedje báhcáleamen.

Duoddaris joavku oinnii mánggii duiskalaččaid (10-20 olbmo), muhto sáhtte álo garvit vašálačča, dasgo dát johte álo hirbmat šlámmain.

Girdinmašiinnat oidnojedje dávjá áimmus. Oktii golggotmánus guovttis dán joavkkus vulggiiga fitnat Riebanjogas, gos visttit ledje vel boalddekeahtá.

Lei seavdnjat ja duiskalaččat ledje siste, dušše fákta lei olggobealde. Badjealbmáguoktás lei beana, mii harihii. Dalle fákta bávkalii, ja nu albmáguovttos čuskiiga sevdnjes meahccái. Duiskalaččat eai čuovvulan sudno dohko.

Guokte eará badjealbmá giddaneaba measta Bátnejávrris. Manjit beaivve duiskalaččat bolde Bátnejávrris dáluid ja báhčaledje bohccuid. Albmáguovttos aiddo dal de beasaiga báhtui, nubbi idjadii Golggotjávrris Neahkkeliid sávnnis, nubbi lei jávkosis oppa ija.

Joavkkus lei radio, dalá radio lei stuoris ja lossat. Radios ja moatte báhtteris lei olles noađdi heargái. Ođđasiid sáhtii guldalit dušše hárve, amaset báhtterat guorranit. Radioin sii sáhtte čuovvut, mo soahti ovdánii.

Skábma-juovlamánus joavku čohkkii bohccuid Sállevárrái rátkima várás. Dáid juovllaid sii orro Riebanjávrris, gos lei valjis soarvi. Borramuššan lei bohccobiergu ja juhkamuššan čáhci. Čakčat ledje juhkkjuovvon vehá "korvikekáfet", sohkkara fidnegodii uhcánaš easkka gidđat. Biergu gal lei, muhto buot eará nappo váilluige buorre muddui.

Juovllaid sii vásihedje lávuin dollagáttis. Radio ođđasiin lei mitaluvvon ahte duiskalaččat ledje geassádan Gáregasnjárgga bokte Norgii. Vaikko soahti joatkašuvai vel, de dáid juovllaid lei juo dakkár dovdu ahte fargga lei vuot ráfi riikkas. Sii gudde goittot fuola, mo eará fuolkkit, ustibat ja oahppásat ledje ceavzán dáid váttis áiggiid badjel.

Juovllaid manjá bigálastojuvvui Sálleváris. Lei issoras buolašmurku. Bigálusbeaivve gullojedje duiskalaš mašiinnat girdimin áiddi badjel balvvaid siste.

Dálvi 1944-45 lei garra áigi Sámis. Mii galggašeimmet muitit sámiid, geat šadde vásihit dáid váttis áiggiid guovdo mehcciid ja duoddariid.

Jouni Kitty